

1963 Sippola

afkistoos

Vicki

1xw

11 20

Vaihtovirkailijahavaintoja
Norges Bank'issa 21.2. - 11.4.1963
välisenä aikana.

Eeva Sippola

S i s ä l l y s

Yleishavainnot

sivut 1 - 6

Norges Bank'in valtion takaamat luotot
Pohjois-Norjan kalatuotteiden valmistus-
teollisuudelle, syväjäähdyttämöille sekä
markkinointi- ja vientijärjestöille

sivut 6 - 10

Saapuessani Norges Bank'iin vaihtovirkailijaksi minulle sattuneen tapaturman johdosta joitakin päiviä myöhästyneenä, oli pankin henkilökunnan päällikön erikoisen huolella laatima Pohjoismaisten keskuspankkien vaihtovirkailijoiden tutustuttamisohjelma sikäläisen pankin toimintaan hyvässä menossa.

Oli suorastaan ilo todeta kuinka auliisti ja havainnollisesti meitä opastettiin eri osastoilla ja kuinka ystävällisesti ja seikkaperäisesti tekemiimme kysymyksiin vastattiin.

Kokonaiskuva keskuspankin sisäisestä toiminnasta tuli täten erittäin selväksi ja olen suuresti kiitollinen siitä, että sain tämän matkan tehdä ja näin avartaa näkemystäni siinä työssä, jonka olen valinnut elämäntehtäväkseni.

Vaikutelmani muodostuivat niin Norges Bankista kuin isäntämaastani erittäin positiivisiksi ja näkisin tällaisen virkailijavaihdon olevan hyvin antoisan ja hyödyllisen varsinkin, jos kielivaikeuksia ei ole.

Norges Bank'in toimesta oli meille järjestetty lukuisia eri käyntejä maan teollisuuslaitoksissa sekä käynnit pankin Bergenin ja Fredrikstadin haarakonttoreissa.

Mielenkiintoiseksi muodostui käynti Norges Bank'in hallintaan vuodesta 1961 kuuluneessa Den Konglige Mynt'issä Kongsbergin kaupungissa. Parisen vuotta sitten valmistuneessa rahapajan uudessa osassa saimme seurata kovan rahan valmistusta näiden mallien suunnittelusta aina viimeiseen vaiheeseen, missä kovat rahat erikpiskoneissa pakattiin suoraan 50:n ja 100 kappaleen paperilieröihin. Norges Bank'issa

säästyttiin täten kokonaan tältä työvaiheelta.

En ole aikonut tässä yhteydessä käsitellä pankin hallinnollisia asioita. Koska kuitenkin Den Konglige Mynt'in yhdistäminen Norges Bank'iin on niinkin tuore asia ja näin ollen ehkä mielenkiintoinen, voinen tästä jotakin mainita.

Den Konglige Mynt kuuluu osastona Norges Bank'iin ja kuuluu hallinnollisesti pankin pääkonttorin alaisuuteen. DKM:ä johtaa Norges Bank'in representantskapet'in asettama johtaja. Pankin johtokunta antaa määräykset johtajalle. Samoin pankin johtokunta tai DKM:n johtaja johtokunnan valtuuttamana ottaa palvelukseen muun henkilökunnan. Palkat määrää johtokunta. Rahan lyöntiä ja henkilökuntaa koskevat määräykset ja säännöt antaa johtokunta tai DKM:n johtaja. Pankin johtokunta määrää myöskin henkilöt, jotka ovat oikeutetut allekirjoittamaan ja nimellensä varmentamaan DKM:n puolesta.

Kolmihenkinen valvontakomitea yhteistyössä pankin revisio-osaston kanssa suorittaa DKM:n kovan rahan- ja metallivarastojen, leimasimien j.n.e. tarkastuksen. Valvontakomitean tehtävänä on myöskin olla neuvovana elimenä DKM:ä koskevissa asioissa.

DKM:n valvontaa ja tarkastusta koskevat määräykset antaa representantskapet.

Saimme niin ikään tutustua Norges Bank'in setelipainoon johtaja Holmen'in ystävällisellä opastuksella. Seurasimme mm. uuden 100 kruunun setelin painatusta, joka aivan äskettäin on laskettu liikkeelle.

Tutustuimme myöskin eri tyyppisiin setelinlaskukoneisiin. Johtaja Holmen oli erittäin kiinnostunut setelivaihtomme yh-

teydessä käyttämiemme hänen suunnittelemiensa setelinlaskukoneiden tehokkuudesta. Itse näitä koneita tuona aikana käyttäneenä saatoinkin kertoa niiden osoittautuneen erittäin käyttökelpoisiksi, setelinvaihtoa nopeuttaneiksi sekä työvoimaa säästäneiksi.

Setelipaino toimittaa setelit suoraan Norges Bankin haarakonttoreille. Tämä toimenpide johtuu setelipainon ver-raten etäisestä sijainnista pääkonttoriin nähden.

Setelipainossa painetaan varsinaisen työn ohella lisäksi pankissa tarvittavat lomakkeet, pankin julkaisut, postimerkit, valtion obligatiot jne.

Norges Bankin revisio-osasto, joka kuten lienee tunnettua, on suoraan representantskapetin alainen eikä siis kuulu hallinnollisesti pankin johtokunnan alaisuuteen, tarkastaa ainakin neljä kertaa vuodessa setelipainon varastossa sekä osastoilla olevan setelipaperin, setelipainon tilit jne.

Johtokunnan jäsen, joka on erityisesti nimitetty valvo-maan setelipainoa, määrää kulloinkin pidettävät tarkastukset, joista sekä representantskapet että pankin johtokunta saavat selvityksen. Valvova johtaja, representantskapet'in edustaja ja revisio-osaston päällikkö apulaisineen suorittavat lisäksi ainakin kerran vuodessa kaiken painatusmateriaalin tarkastuksen sekä tarkistavat setelipainoa koskevat määräykset.

Virheellisten setelien ja setelipaperien sekä kuluneiden matriisien hävittämistä valvoo revisio-osasto.

Norges Bank ei kyennyt yhtä onnellisella tavalla rat-

kaisemaan pankin laajentamistarvetta kuin oli laita meillä Suomen Pankissa. Se on joutunut hankkimaan aivan erillisen alueen jonkin matkan päässä varsinaisesta pankkirakennuksesta, jonne syksyllä vuonna 1962 valmistui erittäin ajanmukainen rakennus.

Tänne on sijoitettu kaikki valuutta-asioita koskevat osastot lukuunottamatta remburssiosastoa, jonka tehtäviä niin ihmeelliseltä kuin tuntuukin hoitaa pankin sihteeristö.

Tämän Valutakontoret'in erillään olo muusta pankista tuottaa luonnollisesti paljon hankaluutta asioiden hoitamisessa pankin muiden osastojen välillä.

Valutakontoret käsittää kaikkiaan neljä eri toimistoa:

Valutaekspedisjonen, jossa toimii myöskin pankin ulkomaanvaluuttakassa, palvelee harvalukuisia asiakkaita sekä hoitaa mm. ulkomaisia perittäviä.

Valutaomsetningskontoret hoitaa, kuten luonnollista on, valuuttojen ostot ja myynnit ja valuuttojen virallisten myyntikurssien julkaisun. Valuuttapankit määräävät myyntikurssit Oslon pörssissä päivittäin pidettävässä kurssi-fixing tilaisuudessa, jossa Norges Bank'in edustaja on läsnä.

Osastolla hoidetaan myöskin saapuvien ja lähtevien ulkomaisten maksumääräysten edelleen toimittaminen jne.

Valutapolitisk kontoret'in tehtävänä on mm. tutkia ja selvittää valuuttapoliittisia kysymyksiä pankin johtokuntaa ja viranomaisia varten. Tällä osastolla suoritetaan ulkomaisen maksusopimusten valmistelu ja osaston neuvottelevat virkamiehet osallistuvat käytäviin sopimusneuvotteluihin.

Valutastatistikk-kontoret'in tehtävänä on eri valuutta-

pankeilta, laiva- ja vakuutusyhtiöiltä, muilta ilmoitusvelvollisilta sekä omalta pankilta saamiensa tietojen perusteella laatia valuuttatilastoja eri tarkoituksiin.

Tällä osastolla hoidetaan myöskin valuutantarkkailua koskevat tehtävät. Pankin reikäkorttikoneet ovat sijoitetut tälle osastolle. Tästä johtuen näissä koneissa suoritetaan huomattavat määrät pankin muille osastoille kuuluvaa työtä. Mainittakoon esim. valtion obligatioiden voittoluettelon teko.

Norges Bank hoitaa Norjan valtion obligatioiden liikkeelle laskemisen, niiden arvannon, kuponkien lunastuksen jne.

Niinpä pankissa suoritettua arvannon jälkeen, jokainen voittanut obligatio vietään reikäkortille ja tämän jälkeen tehdään voittoluettelo, joka suoraan voidaan toimittaa painettavaksi. Täten säästytään ennen suuren määrän työvoimaa vaatineiden voittoluetteloiden kirjoittamiselta.

Sain tehtäväkseni kirjoittaa havainnoistani Norges Bankin matkavaluuttaosastolla. Tehtävään perehtyminen tuotti kuitenkin vaikeuksia, koska Norges Bank'issa ei enää vastaavaa osastoa ole, vaan valuuttapankit hoitavat matkavaluutan myynnin. Ainoastaan harvoissa poikkeustapauksissa alistetaan matkavaluutan myyntiä koskevat anomukset Norges Bank'in ratkaistaviksi. Valuuttapankeille on annettu erittäin laajat ja tarkoin määritellyt valtuudet valuutan myynnistä eri matkataroituksiin.

Minkäänlaisia valuutta-anomuksia ei näihin tarkoituksiin Norges Bank'illa ole. Ainoastaan opintovaluutan anomiseksi on anomuslomake. Tapauksissa, joissa mahdollisesti joudutaan Norges Bank'ilta anomaan valuuttaa, on anomus tehtävä kirjal-

lisesti.

Jälkitarkkailukin koskee turistivaluutta myytäessä määriä, jotka nousevat yli 3500 kruunun. Näissä tapauksissa on kunkin myynnin yhteydessä täytettävä erillinen lomake. Valuuttapankit ilmoittavat luonnollisesti määräajoin Norges Bank'ille matkatarkoituksiin myymiensä valuuttojen yhteismäärät, kukin valuuttalaji erikseen.

Opintovaluutta myönnettäessä tulee pankkien kuitenkin täyttää erillinen lomakesarja, joka välittömästi myynnin tapahtuttua toimitetaan Norges Bank'ille. Tapahtuneesta myynnistä toimitetaan niin ikään myynti-ilmoitus Norges Bank'ille.

Joskin matkavaluutta on verraten helposti saatavissa, on sensijaan käyttämättömän valuutan takaisinluovuttamismääräys Norjassa edelleenkin voimassa.

Koska olosuhteista johtuen en voinut tarkemmin perehtyä saamani tehtävään nousi eteeni pulma mihin asiaan paneutuisin. Pankin Bank- og Utlånsavdelningen'illä käymissäni keskusteluissa Norges Bank'in eri luotonantomuodoista, tuli keskusteluissa esiin myöskin pankin valtion takaamat luotot kalatuotteiden valmistusteollisuudelle, markkinointi- ja vientijärjestöille sekä syväjähdyttämöille.

Kalastuksen näytellessä varsin merkittävää osaa edelleenkin Norjan elinkeinoelämässä, teki mieleni tutustua lähemmin tämän elinkeinon näkymiin etenkin Pohjois-Norjan osalta ja tutkia lähemmin e.m. luottojärjestelmää.

Kalastus ja kalatuotteiden valmistus on ollut sukupol-

vien ajan Pohjois-Norjan hajallaan pitkin rannikkoa sijaitsevien pienten yhdyskuntien väestön olemassaolon pääehto.

Kalastusta on täällä harjoitettu rannikkovesillä yksityisomistuksessa olevin välinein.

Monissa tapauksissa on kalatuotteiden valmistus ollut perheyrittys, joten kustannukset ovat pysyneet verrattain alhaisina. Mutta tästä huolimatta on näiden yritysten pysyvänä pulmana ollut pääoman puute raaka-aineen, kalan hankkimiseksi, koska yrityksen kannattavuus edellyttää tiettyä määrää tätä raaka-ainetta. Pienyrittäjillä ei ole riittäviä takuita annettavana saadaksesen luottoa yksityisillä luottomarkkinoilla. Tästä johtuen on Norjan valtion ollut pakko ryhtyä tukemaan näitä yrityksiä varsinkin juuri Pohjois-Norjassa.

Näin on saanut alkunsa tämä Norges Bank'in valtion takaa-
ma luottojärjestelmä. Jo vuodesta 1921 on näitä luottoja myön-
netty. Valtion takuusumma oli tällöin 1 milj. kruunua eikä se
vielä sotavuosinakaan noussut yli 3 milj. kruunun rajan.

Vuonna 1945 oli takuusumma jo 7 milj. kruunua nousten sen
jälkeen voimakkaasti vuosi vuodelta ja on se tällä hetkellä
75 milj. kruunua vuodessa.

Norges Bank ei myönnä luottoja uusi- eikä uusintainves-
tointeihin, vaan ainoastaan ns. working credits, joita voitai-
siin ehkä kutsua toimintaluotoiksi. Tämäkään luottojärjestelmä
ei tee poikkeusta tästä periaatteesta, joten sen puitteissa
myönnettäviä lainoja saa käyttää ainoastaan raaka-aineen han-
kintaan, valmistuskustannuksiin sekä markkinointikustannuksiin.

Luottoa myönnetään korkeintaan, vuodeksi kerrallaan, josta
lainansaaja maksaa 1 % pankkikorkoa korkeamman koron. Tämän

lisäksi luotonsaaja sitoutuu maksamaan 1/2 % provisiota. Korkeero sekä proviisio tulevat valtiolle ja talletetaan ne erikoiseen vararahastoon mahdollisten menetysten varalle, kun taasen muu osa menee Norges Bank'ille.

Periaatteessa on jokainen luotonsaaja velvollinen antamaan niin varman takuun pankille kuin mahdollista. Kuitenkin voidaan luottoa antaa toissijaista takuuta vastaan, joksi tässä tapauksessa kelpaa luotonsaajan antama varastopanttitakuu (Forlags-pantebrev til Norges Bank), joka on nimenomaan tätä luottoa varten laadittu, edellyttäen kuitenkin vielä, että luotonsaaja on tunnettu toimeliaana ja ammatissaan taitavana. Luotonsaaja panttaa täten koko kalavarastonsa, valmiit kalatuotteet, pakkaustarvikkeet jne. pankille, joka tarpeen vaatiessa voi ne myydä.

Nykyään on voimassa viralliset minimihinnat, joilla kalastajat myyvät kalaa kalatuotteiden valmistajille. Näitä minimihintoja käytetään laskuperustana myöskin k.o. luottoja myönnettäessä.

Jos markkinahinnat ylittävät nämä määrätyt minimihinnat on luotonsaajan itse maksettava ero.

Luottoa voivat saada:

1. Kalastajat, jotka valmistavat oman saaliinsa kalastustuotteiksi. He voivat saada luottoa aina 70 %:iin kalan minimihinnasta samoinkuin 70 %:iin saakka valmistuskuluista.
2. Kalastajaosuuskunnat, jotka voivat saada lainaa aina 90 %:iin niin minimihinnasta kuin myös valmistuskuluista.

3. Yksityiset kalatuotteiden valmistajat, jotka voivat saada luettoa aina 100 %:iin kalan minimihinnasta ja valmistuskuluista, edellyttäen, että he voivat antaa vähintään 30 % hyväksyttävän takuun saamastaan lainasta.
4. Syväjäähdyttämöt, joilla lainansaantimahdollisuudet ovat samat kuin ryhmällä 3.
5. Kalatuotteiden markkinointi- ja vientijärjestöt, joilla myöskin on samat lainansaantimahdollisuudet kuin ryhmällä 3.

Koska Norges Bank on tämän luoton rahoittaja, hoitaa se lainojen myöntämisen ja kirjanpidollisen puolen, vaikkakin Norjassa on erityinen Statens Fiskars Bank, joka yleensä hoitaa kaikki valtion kalastuselinkeinoa koskevat luotot.

Norges Bank on oikeuttanut haarakonttorinsa myöntämään näitä lainoja, hyväksymään laina-ajanpidennysanomukset sekä hoitamaan lainoja koskevan kirjanpidon.

Ainoastaan, jos kysymyksessä on erityisen suuri laina-anomus, lähettävät haarakonttorit anomuksen pääkonttoriin ratkaistavaksi. Tarpeen vaatiessa voidaan anomus vielä alistaa kolmihenkisen neuvovan toimikunnan päätettäväksi, johon toimikuntaan kuuluu valtiovarainministeriön, kalastusministeriön sekä Norges Bank'in edustajat, viimeksi mainitun toimissa toimikunnan puheenjohtajana.

Luotonsaajien toimintaa seurataan kiinteästi. Täydellinen selvitys luotonsaajan tileistä vaaditaan vuosittain lähetettäväksi ao. haarakonttorin kautta pankin pääkonttoriin.

Neljännesvuosittain haarakonttorit lähettävät lyhyen selvityksen näistä tileistä pääkonttoriin neuvovalle toimi-

kunnalle valvontaa varten.

Lainasopimuksessa edellytetään lainansaajan siirtävän välittömästi saamansa myyntituoton velkansa lyhennykseksi.

Provision maksamisen määräaikana katsotaan myöskin olevan erittäin tärkeitä.

Luotonantajan on tämän lisäksi tehtävä pankille selvitys raaka-ainehankinnoista, maksuista, saatavistaan jne.

Kuten valtion takuusumman jatkuvasta kasvusta voimme päätellä on luoton tarve edellä esitetyllä elinkeinoalalla erittäin suuri, sillä sodanjälkeiset jälleenrakennusvuodet ovat nielleet etenkin Pohjois-Norjassa suuria pääomia.

Koska nämä seudut ovat vaarassa autioitua riittävien toimeentulomahdollisuuksien puuttuessa on Norjan valtio suhtautunut myönteisesti tämän alueen väestön elinehtojen parantamiseksi perustettuun luottojärjestelmään lisäämällä vuosittain takuusummaa.